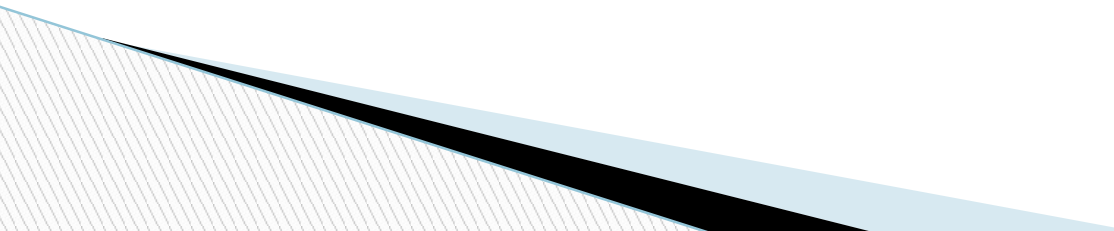

Тема 3. Обмеження прав і свобод людини

План

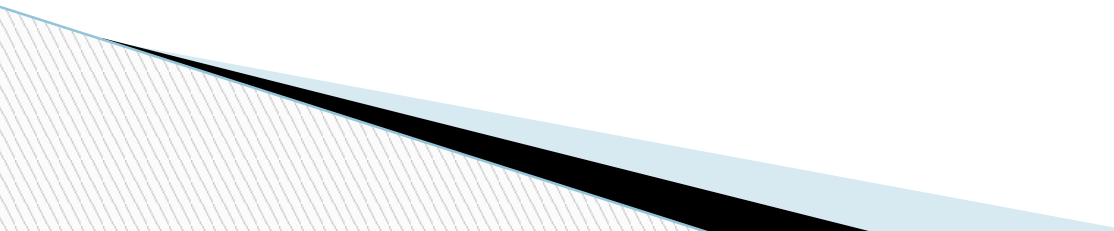
1. Загальні засади обмеження прав і свобод людини.
 2. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану.
 3. Обмеження прав і свобод людини в умовах надзвичайного стану.
 4. Обмеження прав і свобод іноземців та осіб без громадянства.
 5. Особливості обмеження окремих видів прав і свобод людини.
-

1. Загальні засади обмеження прав і свобод людини

Ст. 64. Конституції України 1996 р.: Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р.: При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

Межі реалізації прав людини

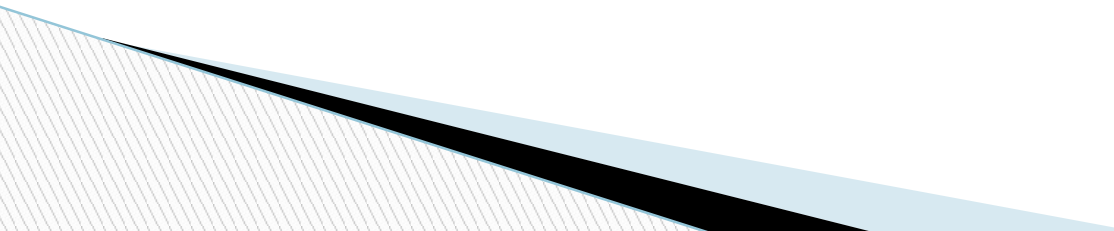
Загальнотеоретичний механізм обмеження прав людини

Встановлення цілей обмеження прав людини

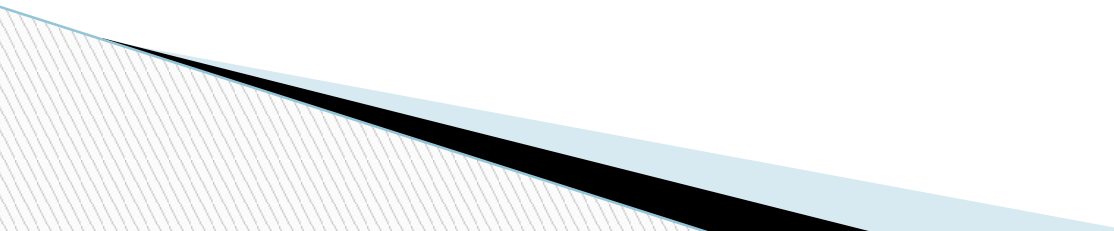
Встановлення переліку прав людини, що можуть або не можуть бути обмежені

Встановлення порядку, підстав, строку та способів обмеження прав людини

Цілі обмеження прав людини:

- забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших;
 - охорона справедливих вимог моралі;
 - забезпечення громадського порядку;
 - забезпечення загального добробуту;
 - охорона здоров'я населення;
 - охорона екологічної безпеки;
 - охорона національної безпеки.
-

Підстави обмеження прав людини:

- обмеження прав людини в умовах воєнного стану;
 - обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану;
 - обмеження прав іноземних громадян та осіб без громадянства, що постійно чи тимчасово перебувають на території держави;
 - обмеження чи тимчасове позбавлення прав за рішенням суду в якості санкції за вчинене правопорушення чи зловживання правом.
-

2. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводитьься в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Процедура введення воєнного стану

- Видання Президентом України за пропозицією РНБО Указу про введення воєнного стану
- Затвердження протягом 2 днів Указу Президента Верховною Радою України
- негайне повідомлення Генерального секретаря ООН про обмеження прав і свобод, передбачених Міжнародними пактами 1966р., причини та межі таких заходів.

Зміст Указу про введення воєнного стану:

- обґрунтування необхідності введення воєнного стану;
- межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;
- завдання військового командування, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;
- вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Заходи правового режиму воєнного стану:

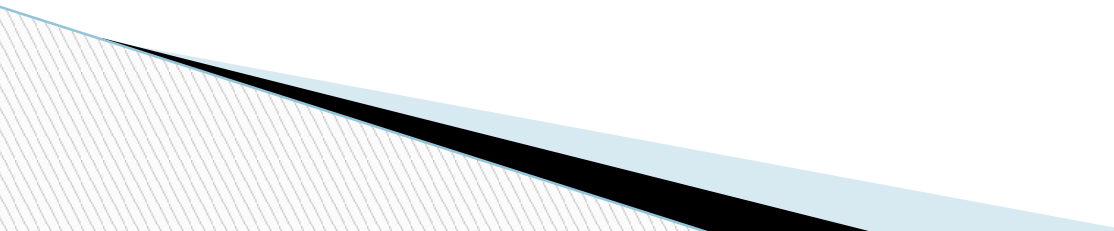
- обмеження свободи пересування;
- обмеження або заборона діяльності політичних партій;
- обмеження діяльності ЗМІ та засобів зв'язку;
- запровадження трудової повинності для працездатних осіб;
- запровадження комендантської години;
- встановлення військово-квартирної повинності для юридичних чи фізичних осіб;
- примусове вилучення чи відчуження майна;
- заборона зміни Конституції України та АРК;
- заборона проведення виборів та референдумів.

3. Обмеження прав і свобод людини в умовах надзвичайного стану

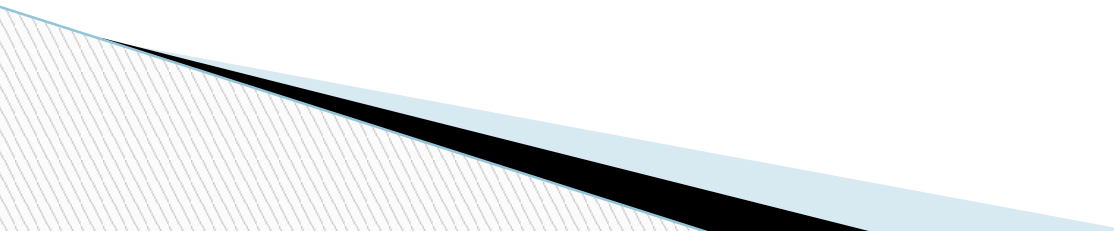

Надзвичайний стан - це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

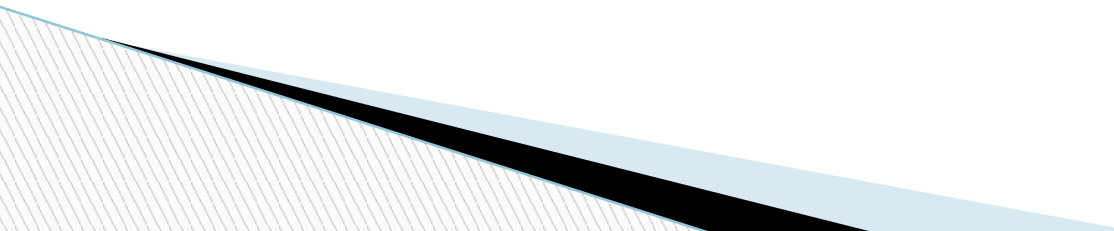
Процедура введення надзвичайного стану

- Видання Президентом України за пропозицією РНБО Указу про введення надзвичайного стану
 - Затвердження протягом 2 днів Указу Президента Верховною Радою України
 - Негайне повідомлення Генерального секретаря ООН про обмеження прав і свобод, передбачених Міжнародними пактами 1966р., причини та межі таких заходів.
-

Зміст Указу про введення надзвичайного стану:

- ▣ обґрунтування необхідності введення надзвичайного стану;
 - ▣ межі території, на якій вводиться надзвичайний стан;
 - ▣ час, з якого вводиться надзвичайний стан, і строк, на який він вводиться;
 - ▣ перелік і межі надзвичайних заходів, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням надзвичайного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;
 - ▣ органи державної влади, органи військового командування та органи місцевого самоврядування, яким доручається здійснення заходів надзвичайного стану, та межі їх додаткових повноважень.
-

Заходи правового режиму надзвичайного стану:

- обмеження свободи пересування;
 - обмеження або заборона діяльності політичних партій;
 - обмеження діяльності ЗМІ та засобів зв'язку;
 - запровадження комендантської години;
 - встановлення військово-квартирної повинності для юридичних осіб;
 - примусове вилучення чи відчуження майна;
 - заборона проведення масових заходів;
 - посилення охорони громадського порядку.
-

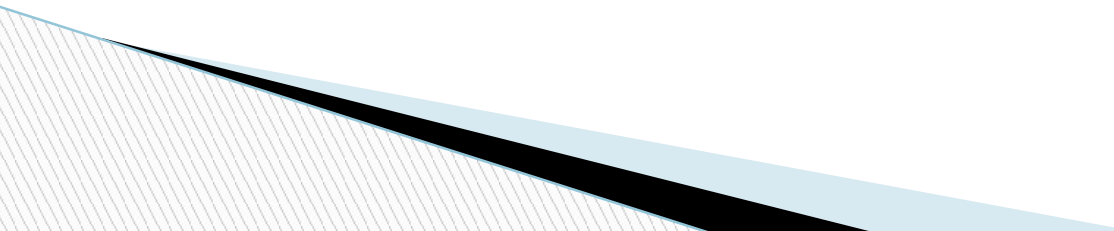
4. Обмеження прав і свобод іноземців та осіб без громадянства

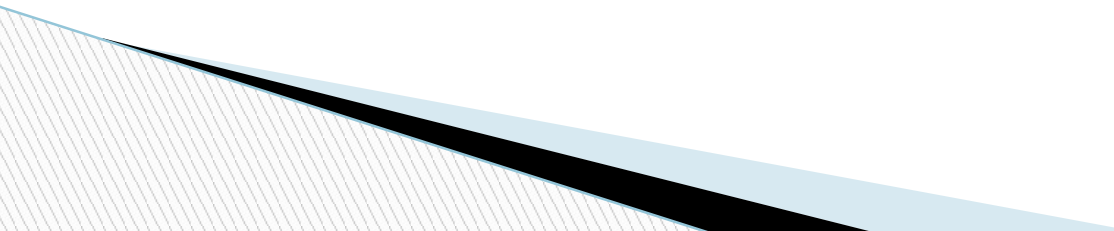
Основні правові режими іноземців та осіб без громадянства:

- ▣ **режим недискримінації** – іноземці-громадяни однієї держави не можуть дискримінуватися порівняно з іноземцями-громадянами іншої держави;
- ▣ **режим найбільшого сприяння** – права, надані іноземцям-громадянам однієї держави, мають надаватися іноземцям-громадянам будь-яких інших держав;
- ▣ **преференційний режим** – іноземцям-громадянам окремих держав надаються додаткові права;
- ▣ **національний режим** – іноземцям надаються такі ж права, як і власним громадянам.

Способи обмеження прав іноземців та осіб без громадянства:

- встановлення переліку прав і свобод, носіями яких можуть бути лише власні громадяни;
 - встановлення переліку прав і свобод, носіями яких іноземці та особи без громадянства не можуть бути;
 - встановлення особливого порядку реалізації прав і свобод іноземцями та особами без громадянства;
 - законодавче закріплення неповного переліку прав і свобод щодо окремих категорій іноземців та осіб без громадянства.
-

Основні сфери обмеження прав іноземців та осіб без громадянства:

- політична система;
 - виборча система;
 - сфера державної, військової, поліцейської служби та служби в органах місцевого самоврядування;
 - сфера власності на природні ресурси;
 - сфера соціального захисту та соціального забезпечення.
-

5. Особливості обмеження окремих видів прав і свобод людини

Право на свободу слова

Ст. 34 Конституції України. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Ст. 32 Конституції України. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею

Ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.:

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

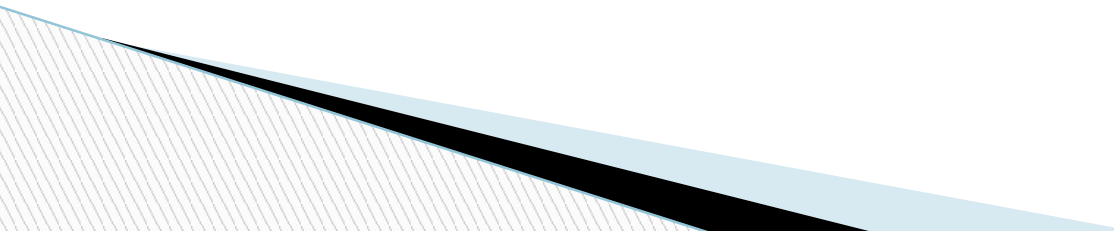
Демократичні умови обмеження свободи слова:

- інтереси національної безпеки і територіальної цілісності (справа «Ловця шпигунів» 1987 р.);
- гарантування громадської безпеки, запобігання заворушень чи злочинів;
- охорона здоров'я чи моралі (справа «Маленького червоного підручника» 1976 р.);
- захист репутації чи прав інших осіб, запобігання розголошенню конфіденційної інформації (справа «Лінгенс проти Австрії» 1986 р.);
- підтримання авторитету і безсторонності суду.

Право на мирне зібрання

Стаття 39 Конституції України. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Ст. 11 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.:

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

© *А. Чернявський*